

Kunnanhallituksen lausunto arviointikertomukseen vuodelta 2024

Tarkastuslautakunta on arviointikertomuksessa vuodelta 2024 esittänyt arvionsa muun muassa tarkastuslautakunnan suositusten vaikuttavuudesta, sitovien tavoitteiden toteutumisesta, toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta, kunnan taloudesta ja kuntakonsernin tavoitteiden toteutumisesta.

Tarkastuslautakunta toteaa yhteenvedossaan edellisen vuoden tapaan toiminnallisten tavoitteiden osalta sen, että niiden arviointi on ollut vaikeaa konkreettisten toimenpidevaatimusten, arviointikriteerien ja tavoitetasojen puutteellisuuden takia. Puutteellisuuksista huolimatta positiivista edistystä on kuitenkin tapahtunut muilla alueilla paitsi konserniyhtiöiden osalta.

Tarkastuslautakunta esittää henkilöstölle kiitokset hyvästä työstä. Positiivinen kehitys on edelleen nähtävissä ja sitä kannattaa edelleen työstää. Samoin hyvin alkanutta viestintää kannattaa jatkaa edelleen (monikanavaisemmaksi) kehittäen.

Kuntalain 121 §:n 5 momentin mukaan kunnanhallitus antaa valtuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta. Seuraavassa kunnanhallituksen toimenpiteitä, joihin se on ryhtynyt tai aikoo ryhtyä arviointikertomuksessa esitettyjen havaintojen perusteella (*kunnanhallituksen teksti kursivoitu*).

SITOVIENT TOIMINNAN TAVOITTEIDEN ARVIOINTI

1) Strategiset tavoitteet

Kunnanhallitus yhtyy tarkastuslautakunnan huomioon siitä, että asukasluvun positiivinen kehitys, asuntojen määrän kasvattaminen ja olemassa olevan asuntokannan peruskorjaaminen ei ole toteutunut suunnitellusti.

Kunnanhallitus edisti asiaa vuoden aikana käynnistämällä asumisen kehittämistyöryhmän maaliskuussa 2024 ja valmistelemalla asumisen kehittämissuunnitelman, jonka valtuusto hyväksyi marraskuussa 2024.

Kehittämissuunnitelmassa oli nostettu yhdeksi tavoitteeksi 6-10 esteettömän uuden asunnon suunnittelu kirkonkylään 2025 aikana. Tämä tavoite saatiin vuoden ensimmäisen puolikkaan aikana eteenpäin, kun kunta sitoutui ostamaan kaksi asuntoa rakennettavasta rivitalosta, jonka rakentaminen on määrä aloittaa vielä 2025 kesän aikana sillä oletuksella, että rakennuslupa saa lainvoiman, ja rakennuttaja saa hankkeen liikkeelle.

- Asumisen kehittämissuunnitelma:

<https://paatoksetd10.pelkosenniemi.fi/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=2024159-5>

- Kirkonkylän rivitalohankkeeseen sitoutuminen ja perustettavan asunto-osakeyhtiön osakkeiden hankinta

<https://paatoksetd10.pelkosenniemi.fi/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=2025197-7>

2) Sisäinen valvonta ja riskien hallinta sekä konserniohjaus

Tarkastuslautakunta on edellisenä vuonna kiinnittänyt huomiota riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan toteuttamiseen liittyviin ohjeisiin, joita on sittemmin päivitetty kunnanhallituksen ja kunnanvaltuuston toimesta. Tarkastuslautakunta toteaa, että ohjeistustilanne on erittäin hyvä, ja toivoo, että niihin on myös perehdytty ja niitä noudatetaan. Lisäksi tarkastuslautakunta on katsonut, että vastaavat viranhaltijat ovat hoitaneet vastualueensa hyvin.

Konsernionhjaukseen liittyen tarkastuslautakunta toteaa aikaisemman vuoden tapaan, että konsernionhjaukseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota, ja konserniyhtiöille olisi tullut asettaa tarkemmat tavoitteet TAE-24:ssa ja TS-24:ssa. Tavoitteet uusien asuntojen ja remontoitavien asuntojen (8+8) olisi tullut tarkemmin jyvittää konserniyhtiöille. Lisäksi tarkastuslautakunta nostaa esiin huomionarvoisena seikkana sen, että konserniyhtiöiden raportointiin on otettu tiukempi ote lisäämällä ohjausneuvottelut ohjauksen vuosikelloon. Tarkastuslautakunta myös pyytää kunnanhallitusta tarkentamaan konserniyhtiöiden tavoiteasetteluja ja raportointia vuosikellon mukaisesti.

Konserninjohtoon liittyen henkilövaihdokset aiheuttivat viivästystä vuokratalojen peruskorjauksessa ja purkamisessa, sillä nykyinen vuokrataloyhtiöiden isännöinti ei ole toiminut toivotulla tavalla ilman vahvaa ohjausta. Konserniyhtiöiden ohjaukseen, tavoitteiden asettamiseen ja mittareihin tullaan kunnanhallituksen toimesta kiinnittämään erityistä huomiota vuoden toisella puoliskolla, mm. isännöintien kilpailutuksen kautta, kouluttamalla konserniyhtiöiden hallituksen jäseniä ja aktiivisella asumisen kehittämistyöryhmän hyödyntämisellä.

Kunnanhallitus on perustanut strategiatyöryhmän ja talous- ja organisaatiotyöryhmän, joiden tekemä työ tulee vaikuttamaan myös konserniyhtiöihin mm. vuoden 2026 talousarvion kautta. Työn ollessa kesken, konserniyhtiöitä johdetaan nykyisen, kunnanvaltuuston 12/2022 hyväksymän, konserniohjeen perusteella. Konserniohjetta päivitetään tarpeen mukaan.

Tarkastuslautakunta muistuttaa, että sisäisen tarkastustoiminnan järjestäminen kuuluu kunnanhallitukselle ja hallintosäännön 82 §:n edellyttämä ohje puuttuu.

Kuntalaissa ei ole säädetty sisäisestä tarkastuksesta, sillä kuntien erilaisen koon ja organisoitumismuotojen vuoksi kaikille kunnille sopivaa sisäisen tarkastuksen järjestämismallia ei ole löydettävissä. Kunnanhallitus toteaa, että kunnassa on pyritty laatimaan, toimeenpanemaan ja päivittämään erilaisia ohjeita tarvelähtöisesti. Talousarvioon on kirjattu viime vuosina ohjeet, suunnitelmat ja muut vastaavat ohjaavat asiakirjat, joista kulloinkin on nähty akuutiksi huolehtia. Kyseisten asiakirjojen toteutuksesta on raportoitu

tilinpäätöksessä. Kunnanhallitus ottaa huomioon tarkastuslautakunnan huomion hallintosäännön 82 §:n ohjeen puutteesta, ja kiinnittää huomiota tuon pykälän kohdan tarkoituksenmukaisuuteen seuraavan hallintosäännön uudistamisen yhteydessä.

3) Päätösten valmistelu ja toimeenpano (henkilöresurssit)

Tarkastuslautakunta toteaa, että valitukset henkilövalinnoista ovat jatkuneet mm. sillä perusteella, että päätökset eivät ole miellyttäneet. Tulevan kunnanhallituksen tulee kiinnittää erityistä huomiota päätösten valmisteluun ja niiden ripeään toimeenpanoon.

Kaikessa valmistelussa lähtökohtana on hallintolain 2 luvun hyvän hallinnon perusteet, ajantasainen lainsäädäntö ja kunnan sisäiset ohjeet. Valmistelu pohjautuu hallinnon oikeusperiaatteisiin:

- yhdenvertaisuusperiaate, joka velvoittaa tasapuoliseen kohteluun, johdonmukaisuuteen ja syrjimättömyyteen*
- tarkoitussidonnaisuuden periaate, jonka mukaan viranomaisella ei saa olla toiminnassaan vääriä vaikuttimia eikä harkintavaltaa saa käyttää väärin*
- objektiviteettiperiaate, joka edellyttää viranomaisilta asiallista ja puolueetonta toimintaa*
- suhteellisuusperiaate, joka velvoittaa esimerkiksi terveysvalvonnassa mitoittamaan keinot niin, ettei kenenkään oikeuksia tai etuja rajoiteta enempää kuin haitan tai vaaran poistaminen edellyttää*
- luottamuksensuojaperiaate, joka on ennen muuta yksilön suoja julkista valtaa vastaan ja antaa yksityiselle oikeuden luottaa viranomaisen toiminnan oikeellisuuteen ja virheettömyyteen.*

Kunnanhallitus tulee kiinnittämään erityistä huomiota päätösten valmisteluun ja niiden ripeään toimeenpanoon. Kunnanhallitus pyrkii varmistamaan, että

- a) valmistelu perustuu laajaan ja monipuoliseen tiedonhankintaan, jossa kerätään sekä muodollista että epämuodollista tietoa, kuullaan eri tahoja ja tunnistetaan erilaiset näkökulmat jo varhaisessa vaiheessa.*
- b) valmistelussa lisätään vuorovaikutusta. Avoin vuorovaikutus tukee paitsi oikeiden ongelmien tunnistamista, myös luottamusta ja sitoutumista päätöksiin.*
- c) valmistelua tarkastellaan kompleksisessä toimintaympäristössä. Maailma muuttuu nopeasti ja kunnan on kyettävä reagoimaan ennakoimattomiin ilmiöihin ja hyödyntämään valmistelussa "itseorganisoitumisen" periaatteita, joissa kuntalaisten spontaanit aloitteet ja osallistuminen nähdään mahdollisuutena.*

d) päätöksenteon perusteet dokumentoidaan huolellisesti. Rajaa valmistelun ja päätöksenteon välillä ei aina voida selvästi vetää, joten on tärkeää kirjata huolellisesti, mitkä seikat ovat vaikuttaneet valmisteluun ja mitä tietoa on käytetty. Tämä lisää päätösten läpinäkyvyyttä ja puolustettavuutta mahdollisten valitusten yhteydessä.

Lopuksi kunnanhallitus toteaa, että valmistelu ei ole suinkaan vain tekninen prosessi, vaan strateginen ja vuorovaikutteinen toiminta, jossa otetaan huomioon kunnan monimuotoinen ja dynaaminen toimintaympäristö. Tämä tukee kuntalaisten luottamusta kunnan päätöksentekoon ja vähentää tarvetta hakea muutosta henkilövalintoihin ja muihin päätöksiin pelkästään tyytymättömyyden vuoksi.

Päätösten täytäntöönpanossa tullaan toimimaan aikaisempaan tapaan kuntalain 143 §:n mukaisesti eli päätös voidaan tarvittaessa panna täytäntöön ennen kuin se on saanut lainvoiman.

Samassa yhteydessä tarkastuslautakunta toteaa, että kuntastrategia tarkistetaan ensin ja sen perusteella päätetään, mitä hallintosäännöstä tulee päivittää tai uudistaa. Lisäksi tarkastuslautakunta suosittelee, että valtuuston delegointimääräyksen kaltaisen merkittävän asiakirjan uudistaminen tehdään vuosittain liiteperiaatteella, jolloin muutokset voidaan hyväksyä kunnanhallituksessa joustavasti.

Kunnanhallitus on ensimmäisessä kokouksessaan perustanut kunnan talous- ja organisaatiotyöryhmän sekä kuntastrategiatyöryhmän. Näiden työryhmien työ on sidonnaista toisiinsa, ja niiden tekemän valmistelun pohjalta kunnanhallitus tekee mahdolliset muutosesitykset niin kuntastrategiaan kuin organisaatioon ottaen huomioon ulkopuolisen arvioijan esittämät huomiot kunnan taloudellisesta tilanteesta ja sen arvioidusta kehittymisestä seuraavien vuosien aikana. Tämä työ tulee lopulta määrittämään myös sen, millaisia mahdollisia muutoksia hallintosääntöön (ja siinä delegoituun toimivaltaan) kunnanhallitus tulee esittämään. Samassa yhteydessä on luonnollista pohtia myös tarkastuslautakunnan esittämää ”liiteperiaatetta”.

TOIMINNALLISET JA TALOUDELLISET TAVOITTEET JA NIIDEN TOTEUTUMINEN

1) Kunnanvaltuusto

Tarkastuslautakunta viittaa arviointikertomuksessa yhteistyöhön Monetra Oy:n kanssa, ja toteaa, että palvelun uudelleenauditointi ja jatkuva laadunvalvonta olisivat perusteltuja laatupoikkeamien takia.

Monetra Oy:n kanssa tehdään jatkuvaa laadunvalvontaa. Monetran ja kunnan välillä on palvelutasosopimus eli SLA, jonka toteutumista valvotaan.

Yhteistyökumppanin kanssa järjestetään kaksi kertaa vuodessa laajennettu yhteistyöpalaveri, jossa käydään läpi prosessit ja prosessien laadunseuranta sekä ohjausryhmä palaveri. Laatupoikkeamien määrä kertoo myös siitä, että jokainen poikkeama tarkastellaan. Merkittävin määrä laatupoikkeamista tulee kunnan omasta toiminnasta, jota tulee edelleen kehittää tarkastelemalla käytäntöjä.

Kunnanhallitus toteaa, että laadun parantamiseen tulee panostaa, jotta laatupoikkeamien määrä saadaan laskemaan.

Lisäksi tarkastuslautakunta pyytää kunnanhallitusta selvittämään miksi henkilöstöpalvelut ovat edelleen johdon tukipalveluissa, vaikka hyvinvointijohtaja on 50 % myös henkilöstöjohtaja? Tarkastuslautakunta toteaa edelleen, miksi kunnanjohtaja on johdon tukipalveluiden toimialajohtaja, kun sellaista toimialaa ei enää ole.

Johdon tukipalvelut on vastuualue, joka toimii kunnanjohtajan alaisuudessa ja tuottaa hallinnon palveluita kaikille kunnan toimialoille. Henkilöstöpalvelut ovat sisäinen tukipalvelu. Kunnassa ei ole havaittu tarvetta 100% hyvinvointijohtajalle eikä 100% henkilöstöjohtajalle. Henkilöstöjohtaminen on prosessi, jolle on nähty tarkoituksen mukaista nimitä johtaja, joka voi tarkastella henkilöstön vointia, koulutusta, hallintoa sekä voimavarojen kohdistumista. Kunnassa on hyvinvointijohtajan tehtävään mm. yhdistetty hyvinvointipalveluiden toimialajohtajuus sekä henkilöstöjohtajuus, joiden kesken työaika on jaettu 50-50.

Johdon tukipalvelut on suoraan kunnanjohtajan alaisuudessa toimiva vastuualue, jonka vastuualue päällikkönä toimii talous- ja hallintopäällikkö. Kunnan laskentatunnisterakenteessa on järjestelmä hierarkian vuoksi toimialataso, joka tulee nimitä ja johdontukipalveluiden toimialataso on nimetty hallintopalveluiksi, jonka toimialajohtajana toimii kunnanjohtaja. Asiaa tulee tarkastella osana organisaatiotyöryhmän työskentelyä, että voisiko nimeämiset olla selkeämpiä.

Kuva 1 Kuvakaappaus hallintosääntö § 14 Henkilöstöorganisaatio

2) Hyvinvointitoimiala

Tarkastuslautakunta huomauttaa, että vuodesta 2023 lähtien käytössä ollut laadunvalvontajärjestelmä VALSSI kuulostaa hyvältä, mutta arvioinnin tulokset olisi hyvä saada nähtäville.

Kunnanhallitus pitää tarkastuslautakunnan esiin nostamaa huomiota VALSSI-laadunvalvontajärjestelmän tulosten hyödyntämisestä tärkeänä.

Uuden varhaiskasvatuspäällikön aloittaessa tehtävässään 1.8.2025 arvioidaan, miten VALSSI-järjestelmästä saatavaa tietoa voidaan parhaalla mahdollisella tavalla hyödyntää varhaiskasvatuksen kehittämisessä ja johtamisessa.

VALSSI-tulosten käyttöä tarkastellaan myös osana talousarvion ja taloussuunnitelman valmistelua sekä mahdollisen organisaatiouudistuksen yhteydessä. Hyvinvointipalveluiden toimiala, mukaan lukien varhaiskasvatus, tulee arvioimaan järjestelmästä saatavan tiedon merkitystä ja käyttökelpoisuutta toiminnan ohjauksessa ja laadun kehittämisessä.

Kunnanhallitus korostaa, että VALSSI-laadunvalvontajärjestelmän tulisi olla aktiivinen osa varhaiskasvatuksen arviointi- ja kehittämistyötä jatkossa.

Tarkastuslautakunta toteaa, että henkilöstöjohtajan toiminta olisi helpompaa, jos henkilöstöhallinto seuraavassa hallintosäännön päivityksessä näkyisi henkilöorganisaatiossa hyvinvointipalveluissa omana vastuualueenaan, kuten ovat varhaiskasvatus, perusopetus ja vapaa-aikapalvelut.

Tarkastuslautakunta on oikeassa todetessaan, että henkilöstöjohtajan toiminta olisi ainakin hallinnollisesti helpompaa, jos hallintosäännössä henkilöstöjohtajan rooli olisi selkeä. Nykyisessä hallintosäännössä vain todetaan, että hyvinvointijohtaja toimii myös henkilöstöjohtajana eikä hallintosääntö ota muuten kantaa tämän tehtäviin, jonka takia toimialajohtajien ja henkilöstöjohtajan välinen työnjako henkilöstöasioissa jää epäselväksi.

Kunnanhallitus tulee tarkastelemaan asiaa seuraavan hallintosäännön päivityksen yhteydessä.

Tarkastuslautakunta toteaa, että tulevana vuosina koulutetun henkilöstön lisatarve tulee olemaan melkoinen ja tähän tulee valmistautua jo syksyllä TA/TS laadittaessa.

Kunnanhallitus tulee kiinnittämään huomiota mahdolliseen koulutetun henkilöstön (lisä)tarpeeseen sekä talous- ja organisaatio- että strategiatyössä.

Kunnanhallitus pitää tarkastuslautakunnan huomiota tärkeänä niin henkilöstön kuin luottamushenkilöiden koulutuksen kohdalla. Talousarvion ja taloussuunnitelman valmistelun sekä mahdollisen organisaatiouudistuksen yhteydessä toimialat tulevat arvioimaan oman toimialansa koulutustarpeista,

ja varaamaan tarpeelliset määrärahat koulutuksiin. Kunnanhallitus tulee lisäksi kiinnittämään huomiota luottamushenkilöiden koulutustarpeisiin.

3) Tekninen toimiala

Tarkastuslautakunta nostaa esiin toteuttamatta jääneen rakennusten purkamisen (kirkonkylän yleisilmeen parantaminen) ja tähän liittyneen käyttötalouden talousarvion alittumisen. Tarkastuslautakunta toteaa, että sidotut määrärahat on käytettävä ko. vuonna tai hyvissä ajoin hankittava päätös niiden muutetusta käytöstä.

Kunnanhallitus tunnistaa tilanteen ja pitää tarkastuslautakunnan huomiota perusteltuna. Kunnanhallitus korostaa, että määrärahojen käytön suunnitelmallisuus on tärkeää, ja valtuuston hyväksymien määrärahojen käyttämättä jääminen ilman asianmukaisia päätöksiä ei ole hyvä hallintotapa. Kunnanhallitus tulee huolehtimaan siitä, että valtuuston asettamat tavoitteet tullaan toteuttamaan suunnitellusti tai niiden osoittautuessa mahdottomaksi, kunnanhallitus esittää valtuustolle tarvittavat muutokset talousarvioon.

Tarkastuslautakunta nostaa esiin myös PelSavun kiinteistökuntayhtymän tilanteen ja kunnan Lapin hyvinvointialueen kanssa käytävät neuvottelut kiinteistöjen vuokrista. Tarkastuslautakunta katsoo, että näissä asioissa ei ole toimittu riittävän vastuullisesti, ja pyytää kunnanhallitusta selvittämään viivästysten syyt sekä esittämään suunnitelman asioiden etenemiseksi. Lisäksi tarkastuslautakunta korostaa, että mainitut haasteet ovat merkittäviä ja niiden ratkaiseminen on välttämätöntä ennen hallintosäännön muuttamista.

Kunnanhallitus tunnistaa tilanteen ja pitää tarkastuslautakunnan huomiota perusteltuna. PelSavun kiinteistökuntayhtymä on ollut tarkoitus purkaa jo 2023. Saman vuoden lopussa valtuusto teki päätöksen erota kuntayhtymästä, sillä edellytyksellä, että purkusopimus valmistellaan uudelleen, ja se tuodaan valtuuston päätettäväksi. Tämä ei ole kuitenkaan edennyt.

Sekä Pelkosenniemen että Savukosken intressissä on kuntayhtymän purkaminen mahdollisimman nopeasti, ja tätä varten kuntayhtymän hallitus on pyytänyt BDO:ta päivittämään aikaisempaa purkamissopimusta varten tekemäänsä aineistoa.

Lapin hyvinvointialueen kanssa käytävissä neuvotteluissa on selvinnyt, että hyvinvointialue katsoo vuokraneuvottelujen kohteena olevien kiinteistöjen olevan kuntoluokaltaan huomattavasti kunnossa kuin kunta on ajatellut. Lisäksi paloasemien vuokrasopimusten vuokrat ovat kunnan kannalta täysin kohtuuttomat, ja toistaiseksi hyvinvointialue on hyvin selvästi ilmaissut, että näistä vuokrista he eivät lähde neuvottelemaan.

Erityisesti terveyskeskus ja paloasemat vaativat varsin mittavia peruskorjauksia, mikä entisestään lisää kiinteistöriskiä. PelSavun omistama kunnassa sijaitseva terveyskeskus olisi tarvinnut PTS:n mukaisia peruskorjauksia viimeisen 2-3 vuoden aikana, mutta näitä ei ole suunnitellusti tehty, joka on laskenut terveyskeskuksen kuntoluokitusta ja näin ollen siitä saatavaa vuokraa. Kuntayhtymän hallitus esitti keväällä 2025 valtuustoille noin 130 000 euron investointiohjelmaa terveyskeskuksen peruskorjauksiin, mutta tätä Savukosken valtuusto ei hyväksynyt. Paloasemien vuokratasot ovat lähtökohtaisesti olleet matalat eivätkä ne mahdollista peruskorjauksia.

Kunnanhallitus on asettanut uuden sote-kiinteistöjen työryhmän, joka on saanut FCG:lta sote-kiinteistöjen yhtiöittämiseen liittyvän loppuraportin, jonka perusteella työryhmä tulee tekemään yhtiöittämiseen (tai sen tekemättä jättämiseen) liittyvät ehdotukset.

Tarkastuslautakunta nostaa esiin maankaatopaikan, ja toteaa, että kyseinen tavoite on ollut jo kahdessa edellisessäkin talousarviossa, ja se pitäisi kestävän kasvunkin näkökulmasta saada maaliin vielä 2025.

Maankaatopaikka pyritään toteuttamaan vielä kuluvan vuoden aikana. Kestävän kasvun hankkeen yhteydessä ollaan tekemässä lisäselvityksiä siitä, millainen maankaatopaikka ja/tai maankaatopaikan ja kiertotalousalueen yhdistelmä parhaimmalla tavalla palvelisi kunnan etua ja kestäväää kasvua pitkällä tähtäimellä.

Tarkastuslautakunta nostaa esiin myös pump track -radan, ja toteaa, että asian viivyttely johtaa nuorten harrastusmahdollisuuksien tarkoituksenmukaiseen rajoittamiseen.

Pump track -rata etenee suunnitellusti, ja sen on tarkoitus valmistua elokuun loppuun mennessä.

Pelkosenniemellä 11.8.2024

Kunnanhallitus